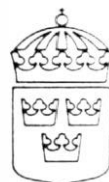

Motion till riksdagen

1989/90:Fi604

av Gunnar Björk m.fl. (c)

Sparande och decentraliserat ägande

Mot.
1989/90
Fi604–608

Sparandets betydelse

Sparandet är nödvändigt för att kunna investera. Investeringar är nödvändiga för en god ekonomisk utveckling. Utan sparande ingen välfärd. Ett företag som inte självt kan finansiera sina investeringar måste låna. Om Sverige som nation, dvs. hushållen, företagen, kommunerna och staten, inte sparar tillräckligt blir det nödvändigt att låna i utlandet. För lågt sparande ger underskott i betalningarna med utlandet = underskott i bytesbalansen.

En vändning av underskottet i bytesbalansen till balans eller överskott – vilket är ett viktigt mål för ekonomin – kan inte åstadkommas på annat sätt än genom ett ökat sparande inom landet. Detta faktum var ett av huvudmotiven vid vårens beslut om ett tillfälligt obligatoriskt sparande.

Sparandet i ekonomin är i princip en minskad konsumtion i dag för att genom investeringar ge utrymme för en ökad konsumtion i framtiden. Sparade medel används för uppbyggande av infrastruktur, näringsliv och bostäder för att kunna ge en högre produktion i framtiden att använda till privat eller offentlig konsumtion.

När sparandet är lågt stiger priset på pengar, dvs. räntan. Detta höjer lönsamhetskraven för investeringar i det privata näringslivet. En investering måste ge en riskpremie för att anses lönsam i förhållande till investeringar med låg risk som t.ex. statsobligationer. Följden av för lågt sparande blir därmed att färre investeringar blir gjorda, tillväxten sjunker, arbetslösheten ökar, framtida konsumtionsutrymmet minskar. För att kunna bygga ut kapitalstocken, vilket är förutsättningen för varaktig tillväxt, krävs med andra ord ett sparande. En kapitaltillväxt i industrin är oftast delvis lånefinansierad och ger därför ett relativt stort negativt finansiellt sparande i denna sektor. Ett positivt sparande i andra sektorer i ekonomin måste kompensera för detta. Hushållssektorn och den offentliga sektorn är huvudalternativen. Vilken sektor man föredrar att sparandet skall ske i är till stor del en ideologisk fråga

Enskilt sparande bättre än kollektivt sparande

Långtidsutredningen 1987 anger som målsättning att förbättra den offentliga sektorns sparande. Detta sparande anser man är nödvändigt för att finansiera investeringar i industrin. Sparandet i den offentliga sektorn är traditionellt mycket viktigt i Sverige. I socialdemokraternas 90-talsprogram sägs att

1 Riksdagen 1989/90. 3 saml. Nr Fi604–608

Rättelse: S. 16 rad 8 står: allemanssparandet Rättat till: allemansfondssparandet

hushållens sparande inte skall öka "med hjälp av subventioner". 90-talsgruppen fortsätter: "För att nå ett stort positivt hushållssparande krävs det att den privata sektorn gödslas med stimulanser att öka de redan rikas förmögenhet." Den socialdemokratiska strategin har under en längre period i hög grad varit att flytta sparandet från den privata till den offentliga sektorn med tydlig avsikt att få en större politisk kontroll över investeringarna:

- Den offentliga sektorn har i ett längre perspektiv kraftigt byggts ut. Investeringar i bostäder och service har i hög grad skötts inom den offentliga sektorn.
- Socialförsäkringssystemet – pensionerna, arbetslöshetsförsäkringen, sjukförsäkringen m. fl. – har flyttats över i statlig regi.
- Investeringar i näringslivet har genom löntagarfonder, AP-fonder, investeringsfonder, investeringsbank och förnyelsefonder i allt större grad styrts av samhället.
- Ytterligare delar av pensionssparandet har förts över i offentlig regi genom engångsskatten.

Det finns dock, enligt centerns mening, i ett längre tidsperspektiv inte något egenvärde i ett sparande genom statliga budgetöverskott, ej heller i ett ökat sparande i socialförsäkringssystemet.

Ett högt hushållssparande däremot är ett alternativ som fyller flera syften och behöver inte vara liktydigt med att de redan rikas egendom ökar.

För det första ger det hushållen ekonomisk trygghet och ökat oberoende att ha en stor finansiell buffert.

För det andra ger ett sparande i egen bostad, aktier, vinstandelsfonder och i eget företag en positiv makt- och ägandespridning i samhället.

För det tredje har de högre skatter som krävs för det offentliga sparandet en snedvridande effekt på samhällsekonomin.

För det fjärde innebär ett lågt sparande i hushållssektorn definitionsmässigt en högre konsumtion och därmed en större risk för överhettning med en ökad inflation som följd. En hög konsumtion ger inte minst en negativ press nedåt på bytesbalansen då den privata konsumtionen har ett högt importinnehåll.

Centern anser därför att sparande i ekonomin i första hand skall ske i hushållssektorn.

Decentralistisk sparpolitik

Centern anser att det är hög tid att bryta utvecklingen med offentlig och privat ägarkoncentration och föra en politik som decentraliserar ägandet till enskilda. Detta bör ske genom ett ökat hushållssparande.

Vad som krävs för att öka hushållssparandet är en kraftig markering från samhällets sida och genomförande av en rad konkreta åtgärder för att öka lönsamheten för sparande. Centern föreslår att ett program för ökat sparande och decentraliserat ägande skall tas fram. Målsättningen för det totala finansiella sparandet bör sättas högt. Detta för att kunna nettoamortera statsskulden. Överskottet skall i huvudsak genereras i hushållssektorn. Målsättningen för hushållssparandet bör vara att på sikt få en sparkvot för hushållen på 10 procent.

Sparandets utveckling

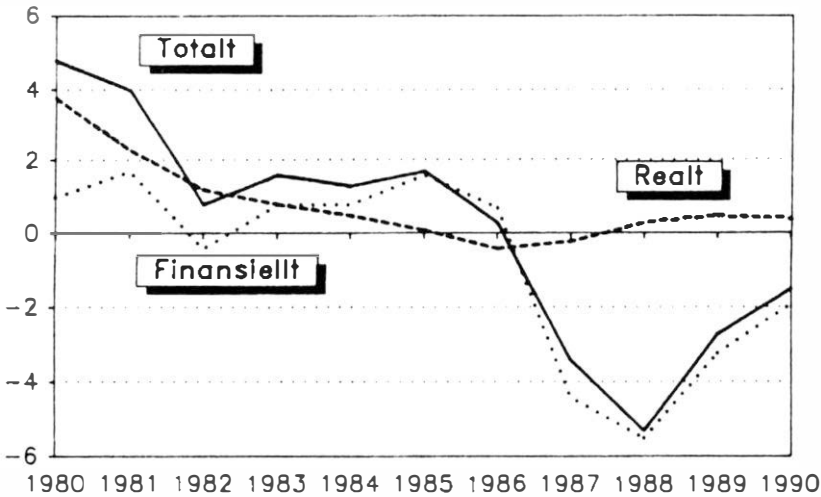
Mot. 1989/90
Fi604

Den privata konsumtionen utvecklades under sjuttio-talet i stort sett parallellt med den disponibla inkomsten och med en ganska stabil sparkvot på 4–6 %. I början på åttiotalet sjönk sparkvoten med i storleksordningen 4 %. 1986–1988 skedde en kraftig konsumtionsökning – sannolikt i första hand på grund av avregleringen av kreditmarknaden – som till betydande del lånefinansierades. Resultatet blev ett minskat sparande och sparkvoten sjönk 1988 under –4% för att därefter vända uppåt och under 1989 steg sparkvoten till –1,5 av disponibel inkomst.

Prel. Nationalbudget 89/90

Diagram 7:3 Hushållens nettosparkvot

Sparande i procent av disponibel inkomst

Det svenska hushållssparandet – definierat som nettosparande i procent av den disponibla inkomsten – har ända sedan 1960 varit lägre än genomsnittet inom OECD. Denna skillnad har ökat markant sedan 1970. Sparkvoten har sjunkit också i andra industriländer men den svenska minskningen har varit betydligt större. Nedanstående tabell I visar nettosparandets utveckling 1970–1988 i några industriländer, samt för OECD-området som helhet.

Tabell I: Hushållens nettosparande i procent av disponibel inkomst 1970–1988

Land	År				
	1970	1975	1980	1985	1988
Sverige	4,2	4,9	5,2	1,3	-3,6
Belgien	17,1	17,1	16,2	11,6	12,4
Finland	4,9	7,1	7,2	5,8	-1,4
Schweiz	13,6	13,8	9,9	12,6	9,0
USA	8,9	9,3	9,1	6,6	4,4
Västtyskland	17,9	15,1	12,8	11,4	12,6
OECD-genomsnitt	11,4	13,4	12,3	9,7	9,1

Det svenska sparandets sammansättning

Mot. 1989/90
Fi604

Finansiellt sparande i olika sektorer. (Miljarder kr. *löpande priser*. Prel. Nationalbudget 89/90 tabell 1:5.

Tabell 1:5 Finansiellt sparande
Miljarder kr.

	1988	1989	1990	1991	
				Alt. 1	Alt. 2
Offentlig sektor	38,8	60,3	63,0	50,6	57,0
Hushåll	-31,0	-20,0	-12,7	- 4,8	-2,7
Företag	-21,9	-68,5	-87,8	-98,4	-108,3
Bytesbalans	-14,1	-28,2	-37,5	-52,6	-54,0

Källor: Statistiska centralbyrån, riksbanken, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Det finansiella sparandet i företagen är lågt på grund av en omfattande investeringsverksamhet. Företagens lånebehov täcks inte av sparande i den offentliga- och hushållssektorn. Vi måste låna utomlands och får därför ett bytesbalansunderskott. Det finansiella hushållssparandet är negativt.

Om man som ett första steg tänker sig att öka hushållssparandet med 4 procent av den disponibla inkomsten skulle det motsvara ca 26 miljarder per år. Det motsvarar i princip 1989 års underskott i bytesbalansen.

En sådan ökning av hushållens sparkvot motsvarar ett ökat sparande på ca 300 kronor per månad för en person med vanlig industriarbetarinkomst. Alla kan inte spara så mycket, men andra kan spara mer. Exemplet visar att en väsentlig höjning av det enskilda hushållssparandet kan ske utan att detta behöver vila på de rika hushållen.

Allmänna åtgärder

Inflationsbekämpning

Den viktigaste åtgärden för att stimulera sparandet är att föra en ekonomisk politik som begränsar inflationen. Avkastningen på det finansiella sparandet får inte urholkas genom återkommande negativa realräntor. En politik för hållbar och varaktig tillväxt som ger höjda reallöner kombinerat med en rättvis fördelning är också en förutsättning för att sparandet skall öka.

Vidare måste det råda stabila villkor för sparandet. Ekonomiska aktörer i företag och i hushåll är tämligen vana vid att beräkna risker i form av variation i avkastning vid aktiesparande m.m. Att lägga in ett ytterligare osäkerhetsmoment genom politiska beslut som skedde vid engångsskatten på pensionssparande minskar intresset för sparandet.

Skattereformen

För ökat sparande talar att skatten på kapitalinkomster sänks till 30 procent, från att varit lika med marginalskatten, att skillnader i skattebehandling mellan olika slag av sparande minskar samt att avdragsrätten begränsas.

För ett minskat sparande talar att sparavdraget slopas, att populära sparformer som allemanssparande och pensionssparande kommer att beskattas.

Skatteomläggningen 1983–85, som innebar att avdragsrätten begränsades, medförde att det finansiella sparandet ökade medan reala sparandet sjönk så mycket att det totala hushållssparandet minskade.

Utän ytterligare åtgärder är ovissheten stor om vilken totaleffekt skattereformen får på hushållssparandet. Av stor betydelse är att villkoren för långsiktigt sparande upplevs positiva och stabila. Om det privata sparandet inte ökar så kommer det att ställas krav på ökat offentligt sparande dvs. skattehöjningar.

Lägre ränta

Räntan måste pressas ned. Idag är räntenivån i omvärlden betydligt lägre (eurodollarmarknaden) än i Sverige. Genom en stram finanspolitik och en effektiv inflationsbekämpning kan räntan i Sverige pressas ned. Detta gynnar bostads- och industriinvesteringar.

Banksparande

Sparandet i personliga investeringskonton som centern föreslår underlättar sparande i egen bostad och företag. Speciellt värdefullt är detta för ungdomar.

Sparavdraget kan med hänsyn till skattereformen behöva ses över. Sänkningen av kapitalbeskattningen har varit möjlig genom en mycket stor breddning av skattebasen. Det är angeläget att bibehålla en bred skattebas. Därför måste sparavdraget ges en sådan utformning att det ger en maximal stimulans för nysparande. Vi återkommer till den mer precisa utformningen i samband med våra ställningstaganden till andra steget i skattereformen.

Aktiesparande

Ägarkoncentrationen av börsaktier har ökat under de senaste 20 åren. Framför allt har detta blivit följden av ett minskat innehav i hushållen och ett ökat institutionellt ägande. Denna utveckling är inte unik för Sverige, men i Sverige har den förstärkts av statsmakten genom inrättande av olika fonder. I andra länder har statsmakterna fört en motsatt politik och sålt delar av statliga företag till småspararna.

Hushållen har minskat sin ägarandel, men antalet hushåll som äger aktier har ungefär fördubblats de senaste 5 åren. Det innebär att nästan varannan vuxen svensk nu sparar i aktier. Sverige har därmed den högsta aktiesparandelen i världen. 1976 var det ca 800 000 personer som sparade i aktier. En stor del av de nya aktieägarna är andelsägare i allemansfonder och liknande sparformer.

I en situation där de stora institutionella placerarna får en allt mer dominerande roll på börsen är det viktigt att skapa bättre balans genom att stimulera det enskilda aktiesparandet. Det är ett sätt att sprida ägandet och motverka koncentration.

Ett utmärkt system för att sprida ägande av aktier är de vinstandelsfonder som byggts upp på många svenska företag. Våren 1987 beslöt en riksdagsmajoritet av socialdemokrater och kommunister att belägga dem med socialav-

gifter. Detta ansåg vi i centern vara felaktigt. De system som skapats på många företag är vida att föredra framför det starkt centraliserade system för vinstdelning som löntagarfonderna innebär.

Löntagarfonderna motverkar strävandet mot maktspredning och bör därför avskaffas. Vi har i en trepartimotion föreslagit att fondmedlen bl.a. skall användas för att stimulera till aktiesparande inom allemanssparandet.

Staten äger många företag som med fördel kan drivas i privat regi. Centern har vid ett antal tillfällen föreslagit försäljning av vissa delar av dessa genom emittering av folkaktier för att sprida aktieägandet. Emissionen av aktier i Procordia och UV-shipping är exempel som visar det stora intresse som finns för detta bland allmänheten.

Bostadssparande

Ägande av den egna bostaden är en viktig del i ett decentraliserat ägande. Det är också samhällsekonomiskt riktigt att eftersträva ett ökat samband mellan ägande och brukande av bostaden, bl.a. underhållet har visat sig bli billigare och bättre. Centern anser att en bostadsägarreform bör genomföras under 90-talet, för att åstadkomma en ökande ägarspredning i boendet. Målsättningen med denna reform skall vara att öka valfrihet i boendet och för den som så önskar ökade möjligheter att äga sin bostad. Detta kan bl.a. ske genom att omvandla delar av allmännyttans bostäder till bostadsrätter. Valfrihet i boendet kräver också att det finns tillgång på bostäder med hyresrätt för dem som vill välja den boendeformen. Personliga investeringskonton blir en lämplig sparform för att öka möjligheterna till eget ägande av sin bostad (se nedan).

Personligt investeringskonto

Avkastning på banksparandet har under den största delen av 1970- och 1980-talen varit negativt efter skatt. Införandet av allemanssparandet har sannolikt inte gett något ökat nettosparande, utan endast medfört en överflyttning från annat banksparande. Insatser behövs för att göra målsparande verkligt attraktivt. Centern vill därför införa personliga investeringskonton.

Centern beslutade på sin riksstämma i Borås 1988 om följande riktlinjer för personliga investeringskonton.

- Personliga investeringskonton införs för långsiktigt målsparande.
- Insättningarna maximeras till ett halvt basbelopp per år (för närvarande ca 15 000 kr.) och undantas från beskattning.
- Avkastningen görs skattefri.
- Uttag utan skattekonsekvenser får endast göras till investeringar i permanentbostad eller i eget företag.
- Beskattningen sker när tillgången avyttras.
- Vid uttag till annan användning sker beskattning omedelbart.

Ett system med personliga investeringskonton kommer att aktivt bidra till ett ökat enskilt sparande i bank. Det bidrar också till ett ökat intresse för att starta eget företag samt att äga sin egen bostad. Detta målsparande riktar sig framför allt till yngre människor. Systemet kan också användas för pensions-sparande.

Detta sparsystem ger till skillnad från allemanssparandet ett system för långsiktigt sparande. Personliga investeringskonton ersätter till viss del det institutionaliserade pensionssparandet, men samtidigt utgör det ett viktigt komplement. Systemet kan också fylla ett behov för dem som vill trappa ned på arbetstiden tidigare än vid 65 års ålder.

Systemet kan också bidra till en sundare aktiemarknad med fler aktörer och en större andel aktier ägda av enskilda och färre via institutioner. Tillgångarna på det personliga investeringskontot skall inte gå att belåna. Detta tillsammans med långsiktigheten i sparandet minimerar risken för skattearbitrage.

Slutligen kan det personliga investeringskontot kraftigt stimulera hushållssparandet och därmed minska konsumtionstillväxten, vilket ger utrymme för investeringar och en förbättrad bytesbalans.

Det bör ankomma på regeringen att verkställa den ytterligare utredning som kan krävas och snarast återkomma till riksdagen med ett konkret förslag om införande av personliga investeringskonton. Målsättningen bör vara att införa personliga investeringskonton fr.o.m. 1991.

En parallell kan dras med de mycket framgångsrika västtyska sparstimulanserna under 70-talet, som bl.a. innebar en 30-procentig statlig premie på det sparade beloppet. Efter skattereformen kommer skattefriheten vid insättning på det personliga investeringskontot att innebära en stimulans på samma nivå.

Sparandet i eget företag

I en speciell motion utvecklas vår syn på småföretagsbeskattningen. Bl.a. föreslås minskade arbetsgivaravgifter, sänkt sjukförsäkringsavgift och slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital.

Hemställen

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att införa personliga investeringskonton enligt vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett samlat program för hushållssparande och decentraliserat ägande.

Stockholm den 24 januari 1990

Gunnar Björk (c)

Ivar Franzén (c)

Rolf Kenneryd (c)

Håkan Hansson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Gunilla André (c)

Martin Olsson (c)

Larz Johansson (c)